

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

Ι. Κράτος ἢ Πολιτεία.

«Ἡ γὰρ πολιτεία κοινωνία τις ἐστίν».

Ἄριστοτέλης

Σπουδαιότητα πασῶν τῶν ὀργανωμένων ομάδων εἶναι ἡ πολιτεία ⁽¹⁾, τὸ κράτος ἢ ἐπικράτεια, ἡ πολιτικὴ τ.ἔ. ὀργάνωσις τῶν ἀτόμων μιᾶς κοινωνίας, χάριν τῆς προφυλάξεως καὶ διατηρήσεως τοῦ «κοινοῦ», τῆς διαόδου καὶ ἐμμέσως τῶν ἀτόμων καὶ τῆς ἐξυπηρετήσεως τῆς εὐτυχίας καὶ εὐδαιμονίας αὐτῶν, τῆς τε ὕλικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς. Περιέχει δὲ τὸ κράτος πᾶσαν ἐκδήλωσιν τῆς δυναμικότητος τοῦ ἔθνους καὶ περικλείει καὶ διαφυλάσσει τὰς ἱστορικὰς αὐτοῦ παραδόσεις, τὰ προσηφιλῆ ἔθνη καὶ τὰ ἰδανικά, ἀποτελοῦν οὕτω τὸν κύριον προστάτην καὶ ὑποστηρικτὴν τοῦ ὑφισταμένου κοινωνικοῦ καθεστῶτος. Κατὰ ταῦτα τὸ Κράτος δὲν εἶναι μόνον προστάτης καὶ ποδηγέτης τῆς ὕλικῆς εὐημερίας καὶ τῆς ἑναρμονίσεως τῶν συγκρουομένων πολλάκις συμφερόντων τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ ὁ ἀνώτερος ἰδεολογικὸς θεσμός, ὁ κατευθύνων τὸν λαὸν καὶ ἐμπνέων αὐτὸν εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν ἠθικὴν ἀνάπτυξιν καὶ καθορίζων τὸν εὐρύτερον αὐτοῦ προορισμόν, τὸν ὁποῖον ἡ ἱστορία καὶ οἱ ἀγῶνες αὐτοῦ διαγράφουσιν.

Ἡ ἐν πολιτεία καὶ κοινότητι ζωὴ τῶν ἀτόμων τελεῖται οὐγὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν ἀνταρκειᾶς μόνον, ἀλλὰ διότι, ὡς ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Ἄριστοτέλους, ὁ ἄνθρωπος εἶναι φύσει πολιτικὸν ζῷον, ἐκ φύσεως δηλ. ὁρμᾶται εἰς τὴν ζωὴν ἐν πολιτικῇ κοινωνίᾳ. Διὰ τοῦτο ἢ τε πόλις καὶ ἢ κοινότης καὶ αὐτὸ φυεῖς λέγονται. Εἶναι δὲ ἡ πολιτεία τὸ σπουδαιότατον ἐξ ὅλων τῶν κοινωνικῶν ἰδρυμάτων, διότι οὐ μόνον εἶναι ἡ μᾶλλον ἰσχυρὰ καὶ κυρίαρχος, ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ ὁ κεντρικὸς ἄξων περὶ τὸν ὁποῖον στρέφονται πάντα τὰ κοινωνικὰ ἰδρύματα καὶ αἱ ὀργανώσεις, ἐφ' ὧν κυριαρχεῖ ἡ πολιτεία καὶ εἰς ἃ δὲν ἐπιτρέπεται ἀνταγωνισμὸν πρὸς αὐτὴν ἢ ἐξίσωσιν, ρυθμίζει δὲ τὴν κοινωνικὴν συμβίωσιν καὶ ἐξέλιξιν, καθ' ὅσον αὕτη, ἀσκοῦσα πολιτικὴν ἐξουσίαν δικαίου, τιθεμένου δηλ. ἐπ' αὐτῆς, διακυβερονᾶ ἅπασαν τὴν ζωὴν τοῦ ἀτόμου.

Διότι ὅταν τὸ ἄτομον γεννηθῆ πρέπει νὰ ἐγγραφῆ εἰς τὰ ληξιαρχικὰ γραφεῖα τῆς πόλεως ἢ τοῦ χωρίου, ἔνθα ἐγεννήθη. Τὸ κράτος φροντίζει διὰ τὴν ὑγιεινὴν διαβίωσιν τῶν κατοίκων. Ἡ ἐκπαίδευσις παρέχεται ὑπὸ τοῦ κράτους. Νυμφευόμενοι ἔχομεν ἀνάγκην πιστοποιητικοῦ ἐκδιδομένου ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς. Κατὰ τὴν ἰδρυσιν οἰκίας πρέπει νὰ συμμορφωθῶμεν πρὸς τοὺς νόμους τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας περὶ σχεδίου πόλεων. Εἰς τὸ κράτος πληρώνομεν τοὺς φόρους. Τὸ κράτος διὰ τῆς ἀγορανομίας κανονίζει τὴν τιμὴν τῶν τροφῶν, τοῦ ἱματισμοῦ καὶ ὕλικου ἐμπορίου. Τὸ κράτος διαγράφει διὰ νόμων καὶ κανονισμῶν

1. Πολιτεία ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐσήμαινε καὶ τὸν πολιτικὸν βίον ἀτόμου τινός, τὸ πολίτευμα, τὰ πολιτικὰ δικαιώματα καὶ τὴν δημοκρατίαν.

τί τὸ ἐπιτρεπτέον καὶ τί τὸ ἀπαγορευτέον. Προνοεῖ περὶ ἰατρικῆς περιθάλψεως, προασπίζει τοὺς πολίτας ἀπὸ ἀδίκου ἐπιθέσεως. "Ἄν ταξιδεύσωμεν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ζητεῖται πρῶτον ἡ ἄδεια ταξιδίου παρὰ τοῦ κράτος. Εἰς τὸ κράτος ἐν κινδύνοις παρέχομεν τὴν βοήθειάν μας καὶ τὸ αἷμά μας. Τὸ κράτος καταγράφει τοὺς θανάτους καὶ βοηθεῖ, ἂν εἶναι ἀνάγκη, εἰς τὸν ἐνταφιασμόν μας. "Ὡστε ἅπασα ἡ ζωὴ ἡμῶν διέπεται ὑπὸ τοῦ κράτους.

Ἡ πολιτεία κατὰ ταῦτα ὄχι μόνον διακυβεῖ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν, ἀλλ' εἶναι ἡ κυριώτερα μορφή ὀργανώσεως, ὑφ' ἣν ἐκδηλοῦται εἰς τὴν ἱστορίαν τὸ φαινόμενον τῆς ἐξουσίας, ἔχει δὲ ἡ πολιτεία τὴν δύναμιν νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ὑπακοήν, ἀνεξαρτήτως ἂν ὁ ὑπακούων ἐπιδοκιμάσῃ ἢ μὴ τὴν ἐπιβαλλομένην διαγωγὴν ὡς ἐκ τούτου ἡ πολιτεία πάντοτε συνετήρησεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς καὶ ἀντιπολίτευσιν (μειοψηφίαν ἐν Δημοκρατίᾳ, πλειοψηφίαν δ' ἐν Δικτατορίᾳ).

Τὸ κράτος ἔχον ὡς ὄργανον αὐτοῦ τὴν *κ υ θ έ ρ ν η σ ι ν*, συγκειμένην ἐξ ἐκλεκτῶν προσωπικοτήτων, αἵτινες κυβερνῶσι ἐπὶ τῇ βάσει τεθεσπισμένου βασικοῦ συνταγματικοῦ χάρτου, περιλαμβάνοντος τοὺς σκοποὺς καὶ τὰ ἰδεώδη τῆς Κοινωνίας ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, αἵτινα εἶναι ἐλάχιστα μὲν ὑπὸ τὴν δεσποτικὴν, μέγιστα δὲ καὶ πλεῖστα ὑπὸ τὴν συνταγματικὴν καὶ δημοκρατικὴν αὐτοῦ μορφήν, ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸν λαὸν διὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτοῦ καὶ διὰ πλείστων μέσων ἐπιδοῦν ἐπὶ τὰς σχέσεις τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ὀργανωμένων ὀμάδων. Ἀποβλέπει δὲ εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ δικαίου, ἣτις κατὰ Kant ἀποτελεῖ τὸν σκοπὸν τῆς πολιτείας, ἢ εἰς τὴν «μετὰ φρονήσεως ὑπὸ δικαιοσύνη διαγωγὴν τοῦ βίου» κατὰ Πλάτωνα (1). Κατὰ ταῦτα πολιτεία εἶναι ὀργανωμένη πλήρως ὁμάς, πρὸς ἣν τὸ ἄτομον συνδέεται διὰ λογικῶς καθωρισμένων προϋποθέσεων ἐπὶ τῇ βάσει τυπικῶς ἰσχύοντος κανονισμοῦ, καὶ συμφωνίας, ἐγγράφου ἢ ἀγράφου.

Ἡ ἐκπολιτιστικὴ ἀξία κατὰ ταῦτα τῆς μὲν πολιτείας συνίσταται εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτοῦ πρὸς συνεργασίαν τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ὀμάδων τῆς κοινωνίας καὶ συνετὴν διακυβέρνησιν πρὸς ὠθησιν τῆς κοινωνικῆς προόδου, τοῦ δὲ πολιτικοῦ οὐ μόνον εἰς τὴν νομοθεσίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν προαγγελίαν καὶ δημιουργίαν νέου ἐν ἀπωτέρω μέλλοντι κόσμου.

Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ κράτους κατὰ μὲν τὸν Bluntschli εἶναι τὰ ἑξῆς ἑπτὰ : 1) ἀποτελεῖται ἐξ ἀριθμοῦ ἀτόμων 2) ἔχει ὀρισμένην περιοχὴν 3) ἔχει ἐνότητα 4) ποιεῖται διάκρισιν μετὰξὺ ἀρχόντων καὶ πολιτῶν 5) εἶναι ὀργανωμένη ἐνώσις 6) εἶναι ἠθικὸς καὶ πνευματικὸς ὀργανισμὸς, ἐν πρόσωπον, καὶ 7) εἶναι «γένους ἀρσενικοῦ», κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, ἣτις εἶναι «γένους θηλυκοῦ». Κατ' ἄλλους δὲ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ κράτους εἶναι τέσσαρα : *μ ό ν ι μ ό ς λ α ό ς*, *ώ ρ ι σ μ έ ν η χ ώ ρ α*, *ν ο μ ι κ ό ν π ρ ό σ ω π ο ν* (ἔχον ὀρισμένα δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις) καὶ *π ο λ ι τ ι κ ῆ ἔ ξ ο υ σ ί α* (πρὸερχομένη ἐκ δικαίου τεθέντος ὑπ' αὐτῆς τῆς πολιτείας). Διακρίνομεν δὲ δύο εἶδη κρατῶν ἢ πολιτειῶν, τὰς *ἀ π λ ᾶ ς* (ἐνιαίας καὶ ἀδιαιρέτους), ὡς ἡ Ἑλλάς, καὶ τὰς *σ υ ν θ έ τ ο υ ς* (ὀμοσπόνδους ἢ ἡ ν ω μ έ ν α ς) πολιτείας. Ἀναλόγως δὲ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς πολιτείας ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ ἢ τῶν φυσικῶν «προσώπων» καὶ ἀνωτάτων ὀργάνων αὐτῆς διακρίνομεν κατ' Ἀριστοτέλη καὶ τρία εἶδη πολιτευμάτων, τὴν *μ ο ν α ρ χ ί α ν* (ὅταν εἰς ἀνώτατος ἀρχὴ, ὁ μ ο ν ᾶ ρ χ η ς), τὴν *ἀ ρ ι σ τ ο κ ρ α τ ί α ν* (ὅταν πλείονες τοῦ ἐνός, οἱ ἀρχοντες) καὶ τὴν *δ η μ ο κ ρ α τ ί α ν* (ὅταν σύμπας ὁ λαὸς ἀρχῇ).

1. Πλάτ., Ἐπιστολὴ ἑβδόμη.

1. Θεωρία περὶ τῆς προελεύσεως τοῦ Κράτους.

Διάφοροι θεωρίαὶ ὑπάρχουσι ὡς πρὸς τὴν προέλευσιν τοῦ κράτους καὶ τούτων τινὲς μὲν ὁρμῶνται ἀπὸ ψυχολογικῶν αἰτίων, ἄλλαι δὲ ἀναφέρονται εἰς τὰ Κοινωνικὰ ἰδρύματα, ἀφ' ὧν ἀνεπτύχθη τὸ κράτος. Οὕτως ὁ Morley (ιδ. Wilson the State σ. 13) λέγει ὅτι τὸ κράτος ἐθεμελιώθη ἐπὶ τῆς ἀποδοχῆς τῆς ἐκ κληρονομίας κοινωνικότητος καὶ ἀνεπτύχθη διὰ τῆς συνεχοῦς ζητήσεως ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου βελτιώσεις. Ὁ Watson ἐξ ἄλλου λέγει ὅτι ἡ Κυβέρνησις προῆλθεν ἐκ τῆς πειθαρχημένης οἰκογενείας. Ὁ Gumplovits διδάσκει ὅτι ἡ κυριαρχία εἶναι προῖον πολέμου καὶ κατακτήσεως. Πλὴν ἀληθὲς εἶναι ὅτι ὀπισθεν τῶν συμφερόντων τῶν λαῶν ἴστανται ὁμάδες ἀτόμων, αἵτινες ἀνέπτυξαν θεσμούς, οἱ ὅποιοι καθορίζουσιν ἐν μέρει τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ νεωτέρου κράτους. Οὕτω τὸ ἐθνικὸν κράτος προῆλθεν ἐκ τῆς πρωτογόνου ὁρδῆς ἢ ὁμάδων πρωτογόνων οἰκογενειῶν γενεῶν, βασιζομένων ἐπὶ τοῦ αἵματος καὶ ἐστερημένων πολιτειακοῦ χαρακτῆρος. Ἐκ τῶν σχέσεων τῶν ὁμάδων τούτων προῆλθε κοινωνικὸς τις ἔλεγχος καὶ ἰδρύθη οὕτω τὸ πολιτικὸν ἴδρυμα, ἐφ' ὅσον δὲ τὸ ἴδρυμα τοῦτο ἠῤῥάνετο, ἀνάγκη παρέστη διευθύνσεώς του ὑπὸ συμβουλίου ἢ πατριάρχου ἢ ἀρχηγοῦ, ἔχοντος ὠρισμένας μεθόδους διακυβερνήσεως. Ἐνεκα τῶν ἀναφυομένων διαφορῶν μεταξὺ τῶν ὁμάδων τούτων παρέστη ἀνάγκη διευθετήσεως αὐτῶν, οὕτω δὲ προῆλθεν ὁ δικαστὴς καὶ ἡ δικαστικὴ ἐξουσία. Σὺν τῷ χρόνῳ ἔνεκα τῆς ἀύξεσεως τῶν μελῶν καὶ τῶν ὁμάδων προέκυψεν ἡ ἀνάγκη ὅπως ὁ ἀρχηγὸς καὶ κύριος περιουσίας καὶ ζωῆς καταρτίσῃ τὴν ἐξουσίαν του εἰς σῶμα ἐκτελεστικόν. Οὕτως ἀνεπτύχθησαν καὶ αἱ 3 τοῦ κράτους ἐξουσίαι, ἡ Νομοθετικὴ, ἡ Δικαστικὴ καὶ ἡ Ἐκτελεστικὴ, αἵτινες περισσότερο διακρίθησαν, ἐφ' ὅσον πολλαὶ φυλαὶ ἠνοῦντο καὶ ἀπετέλουν ἓν κράτος ὁμοιογενὲς ἢ μὴ.

Κατὰ τὴν τοιαύτην ἀνάπτυξιν τῶν διαφορῶν τούτων ἐξουσιῶν καὶ διακυβερνήσεων διαρκῶς ἐπῆρχετο μεταβολὴ τῶν τίτλων καὶ λειτουργιῶν τῶν ἀξιωματούχων καὶ κυβερνητῶν. Ἐκ τῶν ἀρχηγῶν προῆλθον οἱ βασιλεῖς καὶ αὐτοκράτορες ὡς ἰκανώτεροι πρὸς πόλεμον καὶ διακυβέρνησιν, οὗτοι δὲ, ἐφ' ὅσον δὲν ἠδύναντο νὰ συγκεντρώσουν καὶ τὰς τρεῖς ἐξουσίας, παρεχώρουν αὐτὰς εἰς ἴδια σώματα, ἔπειτα δὲ ὁ λαὸς ζητῶν περισσότερας ἐλευθερίας ἐξέλεγεν αὐτὸς τοὺς ἀρχηγούς του, ψηφίζων νόμους σεβαστοὺς παρὰ πάντων καὶ ὑπὲρ πάντας, καὶ τὸν βασιλέα ἀκόμη, ἰσταμένους. Οὕτως ἡ διακυβέρνησις ἀπέβη μεγαλυτέρα καὶ ειδικωτέρα καὶ ὁ λαὸς ἐλάμβανε περισσότερα δικαιώματα καὶ εὐθύναις καὶ οὕτως ἐξ ἑνὸς βασιλέως ἢ πατριάρχου ἀρχηγοῦ ἔχοντος πάσας τὰς ἐξουσίας καὶ ἑνὸς ἐθνικοῦ, ὁμοιογενοῦς κράτους, προῆλθον βαθμηδὸν αἱ διάφοροι διευθύνσεις τῶν κρατῶν ὡς ὑφίστανται σήμερον. Οὕτω δὲ ἐκ τῆς ἐνώσεως διαφορῶν ἐθνῶν ἢ φυλῶν ἔνεκα κοινῆς ἀνάγκης ἢ συμφέροντος προῆλθον αἱ ἠνωμέναὶ πολιτεῖαι ἢ ἄλλα ἔθνη καὶ συμπολιτεῖαι, ὡς ἡ Αἰτωλικὴ, ἡ Ἀχαϊκὴ, ἡ Λυκιακὴ καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ Ἑλβετικὴ, αἱ ἠνωμέναὶ Πολιτεῖαι καὶ μετὰ τὸν πρῶτον Μέγαν Πόλεμον ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν, σήμερον δὲ ὁ Ὄργανισμὸς τῶν ἠνωμένων Ἐθνῶν.

Τὸ κράτος πρὸς πλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ του ἐνεργεῖ διὰ τῶν ἀνωτέρω τριῶν λειτουργιῶν ἢ ἐξουσιῶν, τῆς νομοθετικῆς, τῆς δικαστικῆς καὶ τῆς ἐκτελεστικῆς, ἔχει δὲ ὡς ὄργανα τὰς ἀρχάς, ἐχούσας ἴδιαν δικαιοδοσίαν καὶ ἴδιαν σφραγίδα ὑπηρεσίας, καὶ τοὺς ὑπαλλήλους, τοὺς ἐπιτελοῦντας δηλ. τὰς διαταγὰς τῶν ἀρχῶν.

Αἱ λειτουργίαι τοῦ κράτους: Τὸ κράτος διὰ τῶν λειτουργιῶν καὶ τῶν ἐξουσιῶν αὐτοῦ ἐξασφαλίζει τοὺς ὄρους καὶ τὰς προϋποθέσεις

τῆς προόδου αὐτοῦ καὶ τῆς κοινωνίας, αἵτινες κατὰ τὸν Wilson εἶναι αἱ ἑξῆς δέκα, ἀποτελεῦσαι τὸν δεκάλογον τοῦ κράτους :

1) Ἡ δημοσιότητα, ἣτις πρέπει καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐποπτεύεται, ἔστω καὶ ἂν ὑποτεθῆ ὅτι κράτος τι κατοικεῖται ὑπὸ τῶν μᾶλλον πεπειδευμένων ἀνθρώπων, παρὰ τὰς περὶ τοῦ ἐναντίου δοξασίας τῶν ἀναρχικῶν.

2) Ἡ πρόνοια πρὸς προστασίαν τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας καὶ περιουσίας ἀπὸ ἀπειλῆς, φθορᾶς, βίας ἢ κλοπῆς.

3) Ὁ καθορισμὸς διὰ νόμου τῶν σχέσεων ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς καὶ τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα.

4) Ὁ καθορισμὸς τῆς κυριότητος, μεταπωλήσεως καὶ ἀλλαγῆς τῆς περιουσίας.

5) Ὁ καθορισμὸς τῶν εὐθυνῶν διὰ χρῆος ἢ ἔγκλημα.

6) Ὁ καθορισμὸς διὰ συμβολαίου τῶν δικαιωμάτων τῶν πολιτῶν.

7) Ὁ καθορισμὸς καὶ ἡ τιμωρία τοῦ ἔγκλήματος.

8) Ἡ ἀπόδοσις δικαιοσύνης δι' εἰδικοῦ σώματος δικαστῶν.

9) Ὁ καθορισμὸς τῶν πολιτικῶν καθηκόντων, προνομίων καὶ σχέσεων μεταξὺ τῶν πολιτῶν, ἀπαραίτητος προϋπόθεσις εὐνομίας, ἰδίᾳ ἐν δημοκρατικῇ κοινωνίᾳ.

10) Ἡ διατήρησις τοῦ κράτους καὶ αἱ σχέσεις αὐτοῦ μετὰ τῶν ξένων κρατῶν.

Παρὰ τὰς ἐνεργείας ὅμως ταύτας καὶ τὰς εἰρημένας προϋποθέσεις τῆς προόδου τοῦ κράτους ἔχομεν καὶ ἄλλας. Τοιαῦται δὲ εἶναι :

α') Ἡ προαγωγή τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας διὰ νόμων ἐπιβοηθούντων αὐτά.

β') Ἡ ὀργάνωσις καὶ ἡ προστασία τῶν ἐργαζομένων τάξεων πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἀπεργιῶν καὶ ἐξελικτικὴν ἀνύψωσιν τῶν ἐργατῶν εἰς τὴν πρόπυσαν θέσιν, ὡς ἡ ἰσοπολιτεία ἀπαιτεῖ.

γ') Ἡ κρατικὴ διοίκησις καὶ, ἐφ' ὅσον τὸ δυνατόν, ὁ ἔλεγχος τῆς βιομηχανίας (ὁδοί, σιδηρόδρομοι, λιμένες, ἀποξήρανσις ἐλῶν, ποταμοί, προστασία δασῶν, τηλεγραφοί, τηλεφῶνα, ραδιοτηλεγραφία, διανομὴ ὕδατος, ἤλεκτρισμός, ἀερίοφως κλπ.).

δ') Ἡ πρόνοια περὶ τῆς ὑγείας τῶν πολιτῶν, βασικῆς προϋποθέσεως πρὸς ὑλικὴν, ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν πρόοδον ἀτόμων καὶ κοινωνίας.

ε') Ἡ διακνύβερνησις καὶ ὁ ἔλεγχος τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ ἐν γενικαῖς κατευθυντηρίοις γραμμαῖς πρὸς σύμφωνον κατὰ τὰ ἰδανικὰ τῆς Πολιτείας κατεύθυνσιν αὐτῆς, παρακώλυσις δὲ πάσης προπαγάνδας ἀντιδρώσης καὶ δηλητηριαζούσης τὰς νεανικὰς ψυχάς.

στ') Ἡ προστασία τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ἀνικάνων καὶ ἡ ἐκτέλεσις ἔργων γενικῆς ἀφελείας καὶ γενικοῦ διαφέροντος καὶ σπουδαιότητος, ἅτινα, ἕνεκα τῆς δαπάνης αὐτῶν καὶ τῆς βραδύτητος τῆς ἀποδόσεως κερδῶν, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀναληφθῶσιν ὑπὸ ἀτόμων ἢ καὶ ὁμάδων. Καὶ τοῦτο, διότι μόνον τὸ κράτος δύναται, χάρις εἰς τὰ οικονομικὰ αὐτοῦ μέσα, νὰ ἔχη ἀπωτέρας βλέψεις καὶ νὰ σπείρη, ἵνα θερίσῃ εἰς λίαν ἀπώτερον μέλλον.

Πῶς αἱ ἐνεργεῖαι αὗται τοῦ κράτους εἶναι δυνατόν νὰ εὐδοκιμήσωσιν;

Ὁ Πλάτων, ὁ ὑπὲρ πάντα ἐδραιώσας τὴν πολιτείαν ἐπὶ ἀρχαῶν βάσεων καὶ ἀρχῶν, καὶ εἰς τὴν «Πολιτείαν» αὐτοῦ, μάλιστα δὲ εἰς τοὺς «Νόμους» καὶ τὰ τελευταῖά του ἔργα διακηρύσσει ὡς ἀσφαλῆ ὁδὸν τῆς εὐημερίας

τῆς Πολιτείας τὴν ἀπόλυτον ὑπακοὴν εἰς τοὺς νόμους καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς αὐτοὺς πρωτίτως ὑπὸ τῶν κυβερνώντων (1).

Οἱ νόμοι ὅμως αὗτοι δεόν νὰ τίθενται κατόπιν ὑπολογισμοῦ τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ ἔθνους, ἥτις θὰ κανονίζῃ πάντοτε καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ κράτους καὶ τὰ καθήκοντα τῶν πολιτῶν. "Ὅσον δ' ὀλιγώτεροι νόμοι ὑπάρχουσι καὶ ὑπὲρ τῶν περισσοτέρων ἐπωφελεῖς, τόσο τὸ καλύτερον διὰ τὴν κοινωνικὴν πρόοδον. Ἡ πολυνομία μᾶλλον σύγχυσιν ἐπιφέρει. Ἄλλ' ἵνα ἐπιτύχῃ ἡ πολιτεία εἰς τὰς ἀνωτέρω λειτουργίας της, εἶναι ἀνάγκη, ὡς ἐλέχθη, ἀνυψώσεως καὶ βελτιώσεως τοῦ λαοῦ, τῶν ομάδων καὶ τῶν ἀτόμων.

Τὴν ἀνύψωσιν καὶ τὴν βελτίωσιν τούτου ἐπιτυγχάνει ἡ πολιτεία δι' ἐνὸς κυρίως μέσου, τῆς ἀγωγῆς, τῆς «ἀρχῆς πολιτείας ἀπάσης». Ἀναγνωρίσας ὅμως ἀπλῆ καὶ ἐν λόγοις τῆς ἀξίας τῆς ἀγωγῆς πρὸς μεταμόρφωσιν τῆς κοινωνίας δὲν εἶναι ἀρκετὴ. Εἶναι ἀνάγκη μορφώσεως πρῶτον ἡγετῶν τῆς κοινωνίας, ὡς ὁ Πλάτων πάλιν πρῶτος διεκήρυξεν ἀναγνωρίσας ὡς ἀκρογωνιαίον λίθον τῆς διὰ τῆς παιδείας ἀνασυγκροτήσεως τῆς πολιτείας τὴν ἐκλογὴν τῶν φύσει ἀρίστων καὶ κατ' ἰδίαν ἀνατροφὴν αὐτῶν καὶ παιδεύσιν πρὸς παρασκευὴν ἐξ αὐτῶν τῶν μελλόντων κυβερνητῶν καὶ ἀρχόντων τῆς πολιτείας, ὡς τοῦτο ἤρχισεν ἀπὸ πολλοῦ νὰ γίνεται, ἰδίᾳ ἐν Ἀμερικῇ.

Ἀνάγκη κατὰ δεύτερον λόγον, ὡς καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐτονίσθη, μορφώσεως παντὸς πολίτου εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν πολιτικῶν του καθήκοντων, ἥτις εἶναι δυνατόν νὰ παρασχεθῇ μόνον εἰς σχολεῖα, ὡς ἐλέχθη, αὐτοδιοικούμενα, σχολεῖα εἰς τὰ ὁποῖα οἱ τρόφιμοι ζῶσι τὸν βίον τοῦ καλοῦ πολίτου κατὰ πρόγραμμα καθορίζον καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς πολιτικῆς ἐκπαίδευσως αὐτῶν καὶ τὰς ἀναπτυχθησομένας συναισθηματικὰς των διαθέσεις καὶ τὰ εἶδη καὶ τὸ ποσὸν τῶν γνώσεων καὶ τὰς δεξιότητας καὶ ἰκανότητας αὐτῶν καὶ τὰ εἶδη τῶν εὐθυνῶν, τὰς ὁποίας οὗτοι θὰ ἀναλάβωσιν εἰς τὸν βίον των καὶ γενικῶς ἐκπαιδεύσιν ἀποβλέπουσαν εἰς τοὺς ἑξῆς τέσσαρας σκοπούς (2) :

1) Εἰς τὴν οικονομικὴν ἐπάρκειαν τῶν πολιτῶν δι' ἀσχίσεως αὐτῶν εἰς τι ἐπάγγελμα, ἐκλεγόμενον κατόπιν ἐπιστημονικῆς ὁδηγίας καὶ κατευθύνσεως.

2) Εἰς τὴν ἀσκήσιν εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον, ἀπαραίτητον ὄρον πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνικῆς συνειδήσεως εἰς πᾶσαν μὲν φιλελευθέρως διοικουμένην πολιτείαν, ἰδίᾳ ὅμως ἐν Ἑλλάδι, ἔνθα οὐκ ὀλίγοι καὶ ἐκ τῶν πεπαιδευμένων ἀκόμη, πολὺ δὲ περισσότερον τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, στεροῦνται οὐ μόνον τῶν ἀπαραιτήτων πρὸς συνεργασίαν διαθέσεων καὶ ἔξεων καὶ ἰδανικῶν πρὸς κοινωνικὴν διαβίωσιν καὶ πρόοδον, ἀλλὰ καὶ τῶν στοιχειωδῶν γνώσεων τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἐξελίξεως καὶ προόδου, ὡς οὐδαμοῦ, οὐδέποτε ἐδιδάχθησαν ἢ ἀπέκτησαν.

3) Εἰς τὴν μόρφωσιν πρὸς πνευματικὴν, συναισθηματικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνάπτυξιν, διὰ καλλιιεργείας τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης, καὶ

4) Εἰς τὴν πολιτικὴν μόρφωσιν, περιλαμβάνουσαν εὐρεΐαν ὁπωσδήποτε σπουδῆν τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, γνῶσιν τῆς θέσεως τῶν ἀτόμων ἀπέναντι τοῦ κράτους καὶ ἀσκήσιν εἰς τὴν τοιαύτην ἀντίληψιν. Ἡ γνῶσις καὶ ἡ ἐφαρμογὴ αὕτη ἐν ὀργανωμένῳ σχολικῷ περιβάλλοντι, ὑπὸ ἐγγράφους νόμους λειτουργοῦντι, ἐπιβάλλεται κατὰ μείζονα λόγον σήμερον, ὅποτε ὁ πολί-

1. Πρὸς Πλάτ. Νόμ. 715 B, 729 D, 762 E. Βλ. καὶ Μ. Βολονέκη. Ἡ ἀγωγή τοῦ Πολίτου ἐκδ. Γ'. σελ 167 καὶ Γ. Παναγιωτίδου. Αἱ ἠθικαὶ βάσεις τῆς πολιτείας 1933.

2. Βλέπε προηγουμένως Κεφ. Θ'. Κοινότης.

της, χειραφετηθεὶς ὑπὸ τῆς πολιτείας, καὶ ἐσφαλμένως ἀντιλαμβανόμενος τὸ πνεῦμα καὶ τὴν οὐσίαν τῆς δημοκρατίας, ὑπετάγη εἰς διαφόρους ἄλλας ὀργανώσεις, σωματεῖα, συλλόγους, ὁμοσπονδίας, κόμματα, τάξεις, ἅτινα πάντα ἐμφανίζονται διεκδικοῦντα κυριαρχίαν ἀνωτέραν τῆς κυριαρχίας τοῦ κράτους, οὐτινος ἐκάστοτε δι' ἀπεργιῶν, δι' ἀπειλῶν, διὰ συνωμοσιῶν ὑποσκάπτουσι τὰ θεμέλια. Ὅτι μία τοιαύτη μόρφωσις ἐπιτυγχάνεται μόνον εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν καὶ ὅτι ἐπομένως ὀρθῶς ἡ Δημοκρατία ἀπαιτεῖ ἐπέκτασιν τῆς ἐκπαίδευσως γενικῶς ὅσον τὸ δυνατόν πέραν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, εἶναι ἀφ' αὐτοῦ πρόδηλον.

2. Πατρίς, Ἔθνος καὶ Κράτος.

Πατρίς, ἐκ τῆς λέξεως πατήρ—πατρικὸς παραγομένη, σημαίνει τὴν γῆν τοῦ πατρὸς καὶ τῆς οἰκογενείας του. Ὡστε πατρίς εἶναι ἡ γεωγραφικὴ χώρα, ἐν ἣ ἐγεννήθη τις καὶ ἀνετράφη, καὶ δὴ ἡ πολιτεία, ὑφ' ἧς τὴν σκέπην εὐρίσκει προστασίαν καὶ ἐξασφάλισιν ἰδίων δικαιωμάτων, ἰδίᾳ δὲ καὶ κυρίως ἡ ἰδιαιτέρα μήτηρ τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς του ὑπάρξεως, εἰς τοὺς θεσμοὺς τῆς ὁποίας, τὰς διατάξεις καὶ τὰς σπουδαιοτάτας ἐπιδράσεις ἀπὸ τοῦ οἴκου, τῶν οἰκείων, φίλων καὶ ἄλλων παραγόντων τῶν περιλαμβανομένων εἰς τὴν μεγάλην πατρίδα, ὀφείλει ὁ ἄνθρωπος τὴν ἀνάπτυξιν του.

Κατὰ ταῦτα διττὴ εἶναι ἡ ἔννοια τῆς πατρίδος, στενὴ καὶ εὐρύτερα. Ὑπὸ τὴν εὐρύτεραν δὲ ταύτην ἔννοιαν ἡ πατρίς εἶναι ὁ συνεκτικὸς δεσμὸς χωρίων, πόλεων καὶ περιφερειῶν χώρας τινός, ὁ συνέχων διὰ τοῦ αὐτοῦ φρονήματος εἰς αὐτόβουλον κοινὴν προσπάθειαν πρὸς ἐπιτυχίαν αἰσιωτέρου μέλλοντος. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν δὲ ταύτην ἡ πατρίς ταυτίζεται πρὸς τὸ ἔθνος, ὕπερ περιλαμβάνει τοὺς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς ὁμοεθνεῖς.

Ἡ Πατρίς εἶναι δημιούργημα καὶ ἀπόκτημα τῆς ἱστορικῆς τοῦ ἀνθρώπου συνειδήσεως. Οἱ ἄνθρωποι πάντας τοὺς ὑπὸ τὸν αὐτὸν οὐρανὸν γεννηθέντας ὀνομάζουσι συμπατριώτας των, καὶ ὅταν μὲν οὗτοι εὐρίσκονται πλησίον τοῦ τόπου τῆς γεννήσεώς των, συμπατριώτας θεωροῦσι μόνον τοὺς συγχωρίους. Ὅσον δ' ἀπομακρύνονται αὐτοῦ περιλαμβάνουν ὡς συμπατριώτας καὶ τοὺς μακρὰν τοῦ τόπου τῆς γεννήσεώς των.

Ὅθεν πατρίς δύναται νὰ εἶναι τὸ μικρότερον χωρίον, ἐν ᾧ τις ἐγεννήθη, πατρίς ὅμως δύναται νὰ εἶναι καὶ ὁλόκληρος ἡ Ἑλλάς.

Τοιαύτην ἀντίληψιν περὶ πατρίδος εἶχον καὶ ἐδίδαξαν οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι, στενότατα συνδεδεμένους νομίζοντες ἑαυτοὺς πρὸς τὸ πάτριον ἔδαφος, τὴν Γῆν, καὶ αὐτόχθονας θεωροῦντες, ὡς κεκτημένους τὴν αὐτὴν μητέρα καὶ πατρίδα καὶ οἶονεὶ γεννηθέντας ἐκ τοῦ ἐδάφους.

Ἡ στενὴ αὕτη προσήλωσις πρὸς τὴν μητέρα Γῆν, τὸ πάτριον ἔδαφος, συνδέεται ἐπίσης καὶ ἀπόρροια μᾶλλον εἶναι τοῦ κοινοῦ πνεύματος, ὅπερ χαρακτηρίζει τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας καὶ ὅπερ διήκει εἰς τὴν ὅλην ἔκφρασιν τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς.

Τὸ κοινὸν δὲ τοῦτο πνεῦμα καὶ ἡ κοινὴ ὅλη τῶν Ἑλλήνων ἰδέα εἶναι ἡ τῆς πόλεως, τῆς Πατρίδος ἐξ ἧς τὰ πάντα γεννῶνται καὶ ἀναπτύσσονται, ὡς ὁ Ἀριστοτέλης ἐκθέτει λέγων ὅτι ἡ πόλις φύσει ὡς ὅλον εἶναι πρότερον τῆς οἰκίας καὶ ἐκάστου ἐξ ἡμῶν. Τοῦτο σαφῶς παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰ ἔργα τῶν τραγικῶν, τοῦ Σοφοκλέους (Ἀντιγόνη, Οἰδίπους τύρρανος, Αἰσχύλου (Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας), Εὐριπίδου (Ἰφιγένεια ἢ ἐν Ταύροις) κ.ά.

Τὴν ἰδέαν ταύτην τοῦ στενοτάτου δεσμοῦ τῆς πατρίδος πρὸς τὴν μητέρα Γῆν καὶ τροφὸν οἱ πατέρες ἡμῶν ἐθεώρουν ἴδιον προνόμιον, ὡς ὁ Ἰσο-

κράτης (ἐν τῷ πανηγ. 25) λέγει: «Μόνοις γὰρ ἡμῖν τὴν αὐτὴν τροφὸν καὶ πατρίδα καὶ μητέρα καλέσαι προσήκει».

Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κόσμου πρὸς τὸ πατριον ἔδαφος, τοῦ Ἑλληνοσλαβισμοῦ λατρείαν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν πατρίδα αἰσθανομένου ὅταν εὐρίσκειται πλησίον αὐτῆς, μακρὰν δ' αὐτῆς ἀρρητον νοσταλγίαν, ἀριστα εἰκονίζεται ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ἐν τῇ Ὀδυσσεΐα, ἔνθα δ' Ὀδυσσεὺς ἐθέλει καὶ ἐέλδεται ἡματα πάντα οἴκαδέ τ' ἐλθέμεν καὶ νόστιμον ἡμᾶρ ἰδέσθαι καί, ἴεμενος καπνὸν ἀποθρόσκοντα νοῆσαι ἧς γαίης θανέειν ἱμείρεται». Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ὑπὲρ τῆς ἀκεραιότητος καὶ ἐλευθερίας αὐτοῦ αὐτοθυσία ἦτο μοναδική, ἀλλὰ καὶ ἡ τῆς πατρίδος πρὸς αὐτὸν μέριμνα καὶ ἀστοργὴ μητρική. Τὸν τοιοῦτον δεσμὸν τῆς πατρικῆς γῆς, ὡς μικρὸς πρὸς τὰ τέκνα αὐτῆς παρατηροῦμεν οὐ μόνον εἰς πᾶσαν τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν δημιουργίαν, ἣτις πηγὴν κυριωτάτην αὐτῆς ἔχει τὴν πόλιν καὶ τὴν μητέρα γῆν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν σημερινήν, τὸν Ἑλληνα τὸν τότε καὶ νῦν προμαχοῦντα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ πατρίου ἔδαφους ἀλλὰ καὶ τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος (1).

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἡ πατρις βασίζεται ἐπὶ τῆς κοινότητος τοῦ τόπου. Ὅπως δὲ διὰ τὴν ἀναπτυχθῆναι εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς οἰκογενείας τὰ συναισθητήρια καὶ νοήματα, τὰ ὅποια δημιουργοῦν τὸν οἰκογενειακὸν δεσμὸν, προϋποτίθεται κατ' ἀρχὴν ἡ κοινότης τοῦ αἵματος, οὕτω καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς πατρίδος προϋποτίθεται ἡ κοινότης τοῦ τόπου διὰ τὴν ἀναπτυχθῆναι τὰ νοήματα καὶ τὰ συναισθητήρια τὰ συνιστῶντα τὸν δημιουργούμενον δεσμὸν μεταξὺ τῶν συμπατριωτῶν. Ὁ τόπος τῆς γεννήσεως καὶ τὸ περιβάλλον του, τὰ βουνά, τὰ ποτάμια, τὰ δένδρα, ἡ πατρικὴ μας οἰκία, ἡ ἐκκλησία, τὸ σχολεῖόν μας καὶ τὰ ἕξ αὐτῶν γεννηθέντα συναισθητήρια προσκαλλήσεως καὶ ἀγάπης δημιουργοῦσι μόνιμον συγκρότημα συναισθημάτων, τὸ πατριωτικὸν συναισθημα.

Ἡ εὐημερία, ἡ ἀσφάλεια, ἡ πρόοδος καὶ ἡ θυσία ἐν ἀνάγκῃ πρὸς προάσπισιν αὐτῶν ἀπὸ ἐξωτερικῆς ἐπιβουλῆς ἐθεωρήθη πάντοτε καθήκον ἐπιβεβλημένον διὰ πάντα ἄνθρωπον. Ποικίλλει δὲ ἡ πρὸς τὸ πατριον ἔδαφος φύσει κλίσις αἴτη καὶ προσήλωσις τοῦ ἀνθρώπου ἀναλόγως τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ εἴδους τοῦ τόπου τῆς καταγωγῆς. Οὕτως οἱ κάτοικοι τῶν ὄρειων περιφερειῶν αἰσθάνονται βαθύτερον τὸν πρὸς τὴν πατρίδα πόνον καὶ ἡ νοσταλγία παρ' αὐτοῖς εἶναι μεγαλυτέρα. Καὶ τοῦτο διότι ὡς ὁ G. Simmel παρατήρησε πλὴν ἄλλων ὀφείλεται καὶ εἰς τὸ ποικιλόμορφον τῶν ὄρειων καὶ τῶν γραμμῶν των, ἐνῶ εἰς τὴν πεδιάδα ὅλα τὰ τμήματα τοῦ ἔδαφους εἶναι σχεδὸν ὁμοία. Δι' ὃ καὶ ὁ λαὸς ὑμνεῖ, στιχουργῶν ποιήματα, τὰ βουνά, τὰς ὠραιότητας αὐτῶν, τὸν Ὀλυμπον, τὸν Κίτσαβον καὶ τὸν Χελμόν καὶ πολλάκις προσωποποιεῖ ταῦτα θετῶν ἐν αὐτοῖς φρονίην (2).

Ὅσον δ' εἶναι μεγαλύτερος ὁ πλοῦτος τῶν ἀναμνήσεων, τόσον περισσότερα ἡ πρὸς τὴν Πατρίδα ἀγάπη. Ἐὰν δὲ οἱ κάτοικοι ὄρειων περιοχῶν αἰσθάνονται καὶ πρὸς τὴν Πατρίδα ἀγάπην περισσότεραν τῶν πεδινῶν, οὗτοι αἰσθάνονται τὸ αὐτὸ συναισθημα εἰς μείζονα βαθμὸν τῶν ζώντων εἰς μικρὰς πόλεις, ὡς καὶ οἱ κάτοικοι τούτων εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν τῶν κατοίκων τῶν μεγαλοπόλεων, ὅπου ἐκ πάσης Πατρίδος καὶ ἔθνους κάτοικοι δύνανται νὰ ὑπάρχουν.

1. Βλ. καὶ Μαγγίνα Σπ. Αἱ περὶ τῆς πόλεως ἰδέαι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τοῦ αὐτοῦ, Ὁ πολιτικὸς χαρακτήρ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας.

2. Πρὸβλ. «Ποιὸς εἶδε τέτοιο φάντασμα, παράξενο μεγάλο, νὰ κουβεντιάζουν τὰ βουνά μὲ τὶς κοντοραχοῦλες, ἡ Λιάκουρα τῆς Λειβαδιᾶς κι' ἡ Γκιώνα τῶν Σαλῶνων» ἢ τὸ ὃ Ὀλυμπος κι' ὃ Κίτσαβος τὰ δυὸ βουνά μαλώνουν» κ.λ.π.

Ἔτερον χαρακτηριστικὸν τῶν κατοίκων μιᾶς χώρας εἶναι ἡ συντηρητικότης τῶν ὄρειων, φοβουμένων καὶ τὴν ἐλαχίστην ἀλλαγὴν τῶν πατροπαράδοτων ἐθίμων καὶ θεσμῶν, ἐν σχέσει πρὸς τοὺς πεδινούς ρέποντας εἰς πᾶσαν μεταβολήν. Ἐκ τῆς συντηρητικότητος ταύτης γεννᾶται καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ διατήρησιν παντὸς κτηθέντος. Ὁ Κολοκοτρῶνης καὶ ἡ Jeanne D' Arc, ὁ Γουλιέλμος Τέλλος, ὁ Ρήγας Φεραῖος καὶ αἱ μυριάδες τῶν ἡρώων δὲν ὑπῆρξαν φορεῖς νέας ἰδεολογίας, ἀλλ' ὑπερασπίσθησαν τῆς ἐλευθερίας τῶν βουνῶν τῆς πατρίδος τῶν, τὴν ὁποῖαν δὲν ἠδύνατο ν' ἀνεχθῶσιν ὑποδουλωμένην ὑπ' ἄλλων, ὡς ἐκτελεσται κληρονομίας παραδοθείσης ὑπὸ τῶν προγόνων.

Τὸ συναίσθημα ταῦτο τῆς περισσοτέρας ἀγάπης τοῦ ὄρειου πρὸς τὴν πατρίδα καὶ ἡ συντηρητικότης του ἐκδηλοῦνται πλὴν ἄλλων καὶ εἰς τὴν δυσπιστίαν ἣν δεδιώουσι οὗτοι πρὸς πᾶν ἐκ ξένης γῆς προερχόμενον καὶ πρὸς πάντα ξένον. Εἶναι δὲ μεγαλυτέρα ἡ διάβησις αὐτῆ πρὸς τοὺς ξένους, ἐφ' ὅσον μακροτέρα εἶναι ἡ ἀπόστασις ὀπὸ τοῦ τόπου τῆς προελεύσεώς των ἀνεξαρτήτως τῆς ἐκ παραδόσεως φιλοξενίας, διὰ λόγους ἠρησκευτικῶν ἀρχαϊθῶν εἰς τὸν Ἕλληνα ὑπαρχούσης.

Πάτριον ἔδαφος καὶ ξένον ἔδαφος εἶναι διὰ τὸν Ἕλληνα κατὰ κανόνα ἀντινομία. Παράδειγμα ὁ ἀπόδημος Ἑλληνισμὸς ὅστις καίποτε εὐήμερων ἐν τῇ ξένῃ νοσταλγεῖ τὴν πατρίδα καὶ ἡ ἐπιστρέφει, ἵνα ζήσῃ καὶ ἀποθάνῃ ἐν αὐτῇ, ἡ θυσιάζεται ὑπὲρ τῆς προόδου αὐτῆς. Τὴν φυσικὴν ὁμοίωσιν τοῦ Ἑλλήνου καὶ τοῦ ἀνθρώπου γενικώτερον πρόσδεσιν πρὸς τὴν γενέτειραν περιορίζουν ἡ ἐλαττώσασιν ἄλλα αἰτία καὶ δὴ : α) ἡ παρατηρούμενη εἰς ξένας, πλουσίας καὶ μεγάλας χώρας πρόοδος καὶ δὴ ἡ τεχνική. β) Τὰ μέσα ἐπικοινωνίας τῶν ἀνθρώπων, τοῦ ραδιοφώνου, τηλεοράσεως, ἀεροπλάνου καὶ ἡ δι' αὐτῶν προσέγγισις πρὸς τὸ πάτριον ἔδαφος ἐπιφέρουν τὴν ἐλάττωσιν τῆς νοσταλγίας καὶ τὴν εὐχάριστον παραμονὴν εἰς ξένας, πλὴν μᾶλλον εὐφόρους καὶ εὐδαίμονας χώρας.

3. Ἔθνος καὶ Κράτος

Ἔθνος εἶναι σύνολον ἀνθρώπων ἐχόντων κοινὴν τὴν καταγωγὴν, ἴδιον πολιτισμόν, τὰ αὐτὰ ἰδανικά, τὴν αὐτὴν ἱστορικὴν συνείδησιν, διατηρούντων τὰς αὐτὰς ὁποσδήποτε παραδόσεις, ἥθη καὶ ἔθιμα. Παρὰ τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ ἔθνους ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα δευτερεύοντα, ὅσα εἶναι ἡ γλῶσσα καὶ ἡ θρησκεία.

Ἐφ' ὅσον τὰ στοιχεῖα ταῦτα εἶναι στενῶς συνδεδεμένα, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τὸ ἔθνος εἶναι περισσύτερον συνδεδεμένον εἰς μίαν ἐνότητα. Ἐφ' ὅσον ὑπάρχουσιν ἀντιθέσεις εἰς τὸ ἔθνος καὶ δὴ μεγάλα, ἐνότης δὲν ὑπάρχει· τοῦναντίον ἔθνος ὑπάρχει, ὅταν ὑπάρχη ψυχὴ, κοινὴ συνείδησις συνδέουσα πάντα τὰ ἄτομα, ὅπως ἐπίσης ὑπάρχει, ὅταν ἀπειληται ἡ ὑπαρξίς τοῦ ἔθνους ὑπὸ ξένου κατακτητοῦ, ὡς ἠπειλεῖτο τῷ 1940 τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, καὶ κατορθοῦνται θαύματα καὶ ἐποποιίαι, ὅποτε καὶ αἱ οἰκονομικαὶ ἀντιθέσεις αἴρονται. Θαύματα ἐπίσης κατορθοῦνται, ὅταν εὐρεθῶσιν ἡγέται τοῦ ἔθνους δυνάμενοι νὰ συναγείρουν καὶ ἐμψυχώσουν τὰς κοιμομένας τοῦ ἔθνους δυνάμεις, διεργμηνεύοντες τὴν ἐθνικὴν ψυχὴν.

Διαφορὰ ἔθνους καὶ κράτους. Τὸ κράτος διαφέρει ἀπὸ τοῦ ἔθνους, διότι τὸ κράτος εἶναι ἐνιαία εὐσύντακτος πολιτικὴ κοινωνία, αὐτούσιος καὶ ἐλευθέρη, τὴν τύχην δ' αὐτοῦ, οἰαδήποτε αὐτῆ καὶ ἂν εἶναι, παρακολουθοῦσι κατ' ἀνάγκην καὶ τὰ μέρη αὐτοῦ. Τὸ κράτος ἔχει γεωγραφικά ὄρια, ἐνῶ τὸ ἔθνος ἐπεκτείνεται καὶ πέραν τῶν ὁρίων τούτων. Διαφέρει δ'

ἐπίσης τὸ ἔθνος τοῦ κράτους, καθότι τὸ μὲν κράτος διακρίνει ἢ ἰδέα τῆς πολιτικῆς ἐνότητος, ἐνῶ τὸ ἔθνος ἢ τοῦ ἠθικοῦ δεσμοῦ. Ὡσαύτως τὸ ἔθνος διαφέρει τοῦ λαοῦ, διότι τὸ ἔθνος κύριον γνώρισμα ἔχει τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἐνότητα τὴν ἐκ τοῦ ὁμοφύλου προερχομένην, ἐνῶ ὁ λαὸς τὴν διὰ τῆς πολιτείας ἐνότητα. Οὕτω δὲ συμβαίνει τμήματα ἔθνων νὰ περιλαμβάνονται εἰς τινὰ πολιτείας, ὡς εἰς τὴν Ἑλβετίαν.

Προέλευσις τοῦ ἔθνους. Ἐκαστον ἔθνος προέρχεται ἐξ ὠρισμένης φυλῆς, διακριθείσης εἰς τὸν πολιτικὸν βίον. Ἐκάστη δὲ φυλὴ εἶναι τμήμα ὠρισμένου γένους, διαφέροντος οὐσιωδῶς ὡς πρὸς τὴν μορφήν, τὸ σῶμα καὶ τὰς ψυχικὰς ιδιότητας ἄλλων γενῶν. Τὰ γένη ταῦτα, ἴδια τὸ τῶν Ἀρίων (Ἰνδοευρωπαίων) ὑποδιαιροῦνται εἰς φυλάς, πάλιν διαφερούσας ὡς πρὸς τὴν μορφήν, τὸ ἦθος, τὰς διανοητικὰς ἰκανότητας καὶ ἄλλα, δριμύμενα εἰς γεωγραφικὰς καὶ κλιματολογικὰς περιστάσεις. Αἱ φυλετικαὶ αὐταὶ διαφοραὶ καὶ τὰ ποικίλα ἱστορικὰ γεγονότα ἐπήγαγον διαφόρους γλωσσικὰς καὶ θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις, ἴδια ἦθη καὶ ἔθιμα, τὰ ὁποῖα περισσότερον διέκριναν τὰς φυλάς, αἵτινες διηρέθησαν ἢ συνεχωνεύθησαν.

Ὅσακις φυλὴ τις, δυνάμει τῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν ιδιοτήτων αὐτῆς καὶ ἱστορικῶν λόγων, ἐχάραξεν ἰδίαν ὁδὸν πολιτιστικῆς περιόδου, διεμόρφωσεν ἰδίαν φιλολογίαν ἐκ τῆς ἰδίας γλώσσης, ἴδιον μόνιμον θρησκεῦμα, τὰ ἴδια ἔθιμα καὶ ἦθη ἀνέπτυξε καὶ ἐβελτίωσε κατὰ τρόπον προσιδιάζοντα εἰς τὸν ἴδιον φυλετικὸν χαρακτῆρα, τότε ἢ φυλὴ γίνεται ἔθνος. Πᾶσα δ' ἄλλη φυλὴ, μὴ κατορθώσασα νὰ παραγάγῃ τὰ ἀνωτέρω, παραμένει φυλὴ παρακμάζουσα ἢ συγχωνευομένη μετ' ἄλλης.

Ὅθεν ἔθνος εἶναι κοινωνικὴ ὁμάς, διακρινομένη τῆς λοιπῆς ἀνθρωπότητος δι' ὠρισμένων προσιδιάζόντων εἰς αὐτὴν προσόντων καὶ δὴ διὰ τῆς ἐν κοινῇ χώρας ἀπ' αἰώνων ἐγκαταστάσεως, τῆς κοινῆς ἱστορίας, κοινῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας, κοινῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, κοινῆς συνήθους θρησκείας κλπ., προσοδεύουσα ἐν τῷ πολιτισμῷ ἐπὶ ὁδοῦ ἰδίας, παραλλήλου, ἀλλὰ μὴ ταυτιζομένης πρὸς τὴν ὁδόν, ἣν ἐπὶ τὸν πολιτισμὸν βαδίζει ἕτερον ἔθνος.

Ἡ κοινότης τῶν ἀνωτέρω χαρακτηριστικῶν συνεπάγεται μεταξὺ τῶν ὁμοεθνῶν τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην, τὴν τάσιν κοινῆς ὀργανώσεως τῶν πολιτῶν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς πολιτιστικῆς δράσεως διὰ κοινῶν πολιτικῶν ὀργανισμοῦ. Τὴν τάσιν ταύτην πρὸς ἀποκατάστασιν ἔθνους ὁλοκλήρου εἰς τὴν αὐτὴν πολιτείαν εἶδεν ἰδιαζόντως ὁ ΙΘ' αἰὼν (Ἕλληνες, Ἴταλοί, Γερμανοὶ κλπ.).

Ἄλλοτε στοιχεῖα τοῦ ἔθνους κυρίως ἐθεωροῦντο μόνον ἢ γλῶσσα καὶ ἢ θρησκεία· πλὴν ὑπάρχουσιν ἔθνη διάφορα ὁμιλοῦντα τὴν αὐτὴν γλῶσσαν ὡσαύτως τὰ πλεῖστα τῶν ἐλευθέρων ἔθνων (Ἀμερικὴ—Ἀγγλία) ἔχουσιν οὐχὶ μίαν, ἀλλὰ διαφόρους θρησκείας καὶ αἱρέσεις. Ἄλλ' οὔτε ἢ κοινότης τοῦ αἵματος εἶναι στοιχεῖον ὑπάρξεως τοῦ ἔθνους, διότι πολλοὶ λαοὶ ἂν καὶ ἔχασαν ἐκ μείξεως πρὸς ἄλλους λαοὺς τὴν κοινότητα τῆς καταγωγῆς των, δὲν ἔχασαν δμως καὶ τὴν ἐθνικὴν των ἐνότητα.

Ἐθνισμὸς καὶ ἐθνικισμὸς. Τὸ ἔθνος καὶ ὁ ἐθνισμὸς διαφέρουσιν τοῦ ἐθνικισμοῦ· ὁ ἐθνικισμὸς ἀποβλέπει εἰς ἐξυπηρέτησιν μιᾶς τάξεως καὶ δὴ τῆς ἀστικῆς· ἐνῶ δὲ ὁ ἐθνισμὸς εἶναι ἰδεολογικὴ ἐκδήλωσις τῆς πίστεως τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως εἰς τὴν ἐσωτερικὴν μυστικὴν τῆς οὐσίας, ὁ ἐθνικισμὸς εἶναι ἐκμετάλλευσις τῆς πίστεως ταύτης ἐκ μέρους τάξεως τινος, ἥτις διασπᾷ τὴν ὀργάνωσιν καὶ ὁμοιογένειαν τοῦ ἔθνους θέτουσα ταύτην εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν σκοπῶν. Ὁ ἐθνισμὸς ἐξ ἄλλου ὡς συνείδησις τοῦ ἔθνους εἶναι προῖον μυστικοῦ τινος πόθου τοῦ ἔθνους, ἐνῶ

ἔθνικισμὸς εἶναι προῖον ὑπολογιζούσης σκοπιμότητος.

4. Ἐθνοκεντρισμὸς

Ἐκ τῆς ὅλης ὁμαδικῆς ζωῆς παρουσιάζεται κοινόν τι φαινόμενον πάντα δηλ. τὰ μέλη οἰασδήποτε ὁμάδος νομίζουν, ὅτι ἡ ἰδική των ὁμάς εἶναι ἡ καλύτερα, ὁμοίως δὲ καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι περὶ ἑαυτὰς στρέφονται. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰ ἔθνη. Ἡ πίστις αὕτη καλεῖται ἔθνοκεντρισμὸς. Οὕτως ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες φρονοῦμεν, ὅτι εἴμεθα ὁ εὐφρύτερος καὶ ἐκλεκτότερος λαὸς τῆς ὑψηλίου. Ἄλλα ἔθνη φρονοῦσιν, ὅτι αὐτὰ εἶναι τὰ πλουσιώτερα ἢ φιλελευθερώτερα παντὸς ἄλλου ἢ τὰ μᾶλλον ἐκλεκτὰ τῆς ὑψηλίου, διὸ καὶ πρέπει νὰ δεσπόζωσι τῶν ἄλλων (Χίτλερ). Οἱ Ἑσκιμῶι ἐπίσης πιστεύουν, ὅτι, ὅταν ὁ Θεὸς ἐπλασε τὸν ἄνθρωπον, ἐσφάλη, διότι οὗτος ἦτο λευκός, διὸ παρεμέρισεν αὐτὸν καὶ ἐπλασε τέλειον ἄνθρωπον... τὸν Ἑσκιμῶν ! Παρομοίαν μεγάλην ιδέαν περὶ ἑαυτῶν εἶχον πάντες οἱ πρωτόγονοι λαοί, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ Κινέζοι καὶ οἱ Ἰάπωνες καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, οἵτινες ἐθεώρουν ὡς ὁμραλὸν τῆς Γῆς τὸν λίθον τοῦ ἐν Δελφοῖς Ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀπεκάλουν δὲ βαρβάρους τοὺς μὴ Ἕλληνας.

Προλήψεις δὲ καὶ δεισιδαιμονίαι ὑπάρχουν ἀναφερόμεναι εἰς τὰς τροφάς, ὡς τὸ γάλα, ὅπερ θεωρεῖται ὡς ἀηδῆς τροφή καὶ ἀκατάλληλος εἰς τὴν Κίναν, Κορέαν, Ἰαπωνίαν, Ἰνδοκίναν, τοῦτο δὲ συμβαίνει, διότι δὲν τρέφονται ἐκεῖ ζῶα παράγοντα γάλα. Οἱ μαῦροι δὲ τῆς Ἀφρικῆς (Νέγροι) πιστεύουν, ὅτι ὁ Διάβολος εἶναι λευκός καὶ θεωροῦν, ὅτι τύπος τῆς ὠραιότητος εἶναι ὁ ἔχων μέλαν ἰσχνὸν δέρμα, παχέα χεῖλη καὶ πλατεῖαν ρίνα.

Ἡ τοιαύτη προτίμησις δὲν εἶναι κληρονομική, ὡς πιστεύεται, ἀλλ' ὀφείλεται εἰς τὴν ἀσκήσιν ἐκ μέρους τῶν διδασκάλων σχετικῆς προπαγάνδας καὶ εἰς τὰς ἐκ τῆς ἐπανελημμένης τοιαύτης ἀσκήσεως δημιουργουμένας συνηθείας καὶ διαθέσεις, αἵτινες εἶναι δυνατόν νὰ μεταβληθῶσι.

Τὰ ἔθνοκεντρικὰ ταῦτα ἔθιμα, αἱ διαθέσεις καὶ κλίσεις ἀναπτύσσονται καὶ ἐνισχύουσι τὴν ἐνότητα τῆς ὁμάδος καὶ γεννῶσι τὴν πίστιν εἰς τὰ μέλη των, ὅτι εἶναι ὑπερτέρα ἢ ὁμάς των τῶν ἄλλων ὁμάδων.

5. Τὸ Ἑλληνικὸν κράτος καὶ ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία.

Τὸ Ἑλληνικὸν κράτος ἀποτελεῖται σήμερον ἐκ πληθυσμοῦ περίπου 6.500.000, τὰ μέγιστα ὁμοιογενοῦς, περισσότερον ἴσως παντὸς ἄλλου κράτους, διότι ἐκ τῶν ἀνωτέρω κατοίκων ἐλάχιστοι μόνον εἶναι ξενικῆς καταγωγῆς, οἱ δὲ πλεῖστοι εἶναι γνήσιοι Ἕλληνες. Ἐκ τούτων οἱ 1.070.000 περίπου εἶναι πρόσφυγες ἐκ τοῦ ὑποτελοῦς Ἑλληνισμοῦ, ἀναγκασθέντες ν' ἀνταλλάξωσι τὰς ἀπὸ αἰῶνων ἐστίας των μετὰ τὴν σημερινὴν Ἑλλάδα. Ἐκ τοῦ ὅλου δὲ πληθυσμοῦ οἱ μὲν διαμένοντες εἰς πόλεις συμποσοῦνται εἰς 2.004.696, ἢ 33%, οἱ εἰς κωμοπόλεις εἰς 571.735, ἢ 9% καὶ οἱ εἰς χωρία εἰς 3.568.253, ἢ 58%. Ἐκ τῶν κατοίκων δὲ τούτων ἀσχολοῦνται, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, εἰς τὴν γεωργίαν 1.286.163, εἰς τὴν κτηνοτροφίαν 167.062, εἰς ὑφαντικὰς βιομηχανίας 101.661, εἰς μεταφορὰν καὶ συγκοινωνίαν 106.758. Ἄνευ δ' ἐπαγγέλματος 2.400.000, ἔξ ὧν γυναῖκες 1.800.000 (κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν).

Ἀπὸ ἀπόψεως ὁμοιογενείας πληθυσμοῦ ἡ Ἑλλὰς δὲν παρουσιάζει τὰ κοινωνικὰ προβλήματα, φυλετικά, θρησκευτικά, ἐκπαιδευτικά, δημοσιονομικά, ὑφ' ὧν ἀναταράσσονται ἄλλα κράτη, εἰμὴ σπανίως, ἐξ ὀρισμένων μειονοτήτων, εἰς ἃς παρέγει ὡς φιλελεύθερον κράτος πλήρη αὐτοδιοίκησιν, αὐτοτέλειαν καὶ ἐλευθερίαν, ἴσην πρὸς ἐκείνην, ἣν τὰ πλέον φιλελεύθερα κράτη ἔχουσι χάρισει.

Ὡς πρὸς τὴν γεωγραφικὴν τῆς θέσιν, κρικός οὖσα τῆς Ἀνατολῆς πρὸς τὴν Δύσιν, ἀποτελεῖ πολυσχιδῆ χερσόνησον καὶ παρουσιάζει τὸ εὐκραέστερον κλίμα, ἰδίᾳ εἰς τὰ νότια μέρη, καὶ τὰς ὠραιοτέρας συνθήκας καλλιέργειας καὶ παραγωγῆς, περιβαλλομένη δὲ πολλαχόθεν ὑπὸ θαλάσσης ὑποδιαιρεῖται ἢ χερσόνησος αὕτη εἰς πλείστας μικροτέρας χερσονήσους, σχηματίζει κόλπους βαθύτατα εἰσχωροῦντας εἰς τὸν κορμὸν τῆς χώρας, ἕνεκα τῶν ὁποίων τὸ μῆκος τῶν ἀκτῶν τῆς ἐξικνεῖται εἰς 4970 χιλιόμετρα καὶ περιβάλλεται ὡς ὑπὸ ἀδαμάντων ὑπὸ πλείστων νήσων καὶ εἰς τὰ τρία πελάγη τῆς. Τοιουτοτρόπως ἢ θάλασσά τῆς, προφυλακτικῆριον κατὰ τοὺς παλαιούς χρόνους, εἶναι σήμερον ἀφρητῆρία ἐμπορίου καὶ ναυτιλίας, ἐξ ὧν πολλά προσπορίζεται τὸ Ἑλληνικὸν κράτος.

Παρ' ὅλα τὰ ἀνωτέρω πλεονεκτήματα ἢ Ἑλλάς παρουσιάζει φαινόμενον ἐκπληκτικόν, ἔχουσα τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἄνευ παραγωγικοῦ ἐπαγγέλματος, ὅπερ εἶναι αἰτία πολλῶν κακῶν. Ἀφ' ἑτέρου παρὰ τὴν κατὰ 32% φαινομενικὴν αὐξήσιν τοῦ γεωργικοῦ τῆς πληθυσμοῦ, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ 1920, τὸ 1/5 μόνον τῆς χώρας εἶναι καλλιεργήσιμον, τὰ δὲ ἄλλα εἶναι ἢ ὄρεινά, ἢ ξηρὰ καὶ ἄνυδρα καὶ ἐπομένως ἀκατάλληλα πρὸς καλλιέργειαν.

Ποῦ ὀφείλεται τοῦτο; Τινὲς ἀποδίδουν αὐτὸ εἰς τὴν λειψανδρίαν, ἕνεκα τὸ μὲν τῆς διαρκoῦς μεταναστεύσεως τῶν βιολογικῶς ἰσχυροτέρων μαζῶν τῆς ὑπαίθρου—900.000 περίπου— καὶ τοῦ ἐπ' ἐσχάτων μεγίστου ἀριθμοῦ νέων πρὸς εὐρυτέρας σπουδὰς καὶ μὴ ἐπάνοδον τῶν πολλῶν ἐξ αὐτῶν. Ἄλλοι ἀποδίδουν αὐτὴν εἰς τὴν ἕνεκα τοῦ πολέμου, τῆς κατοχῆς καὶ τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ ἐλάττωσιν τοῦ δυναμικωτέρου πληθυσμοῦ τῆς χώρας.

Ὅτι ἀλήθειάν τινα ἐνέχουσιν αἱ ἀπόψεις αὗται, δὲν δύναται τις νὰ ἀρνηθῆ. Πλὴν οὔτε οἱ ἐναπομείναντες Ἑλληνες ὑστεροῦσι πνευματικῶς τῶν μεταναστευσάντων, οὔτε οἱ σπουδάζοντες δὲν ἐπανακάμπουν κατὰ κανόνα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τοῦτο ἢ πρόσφατος ἱστορία διαψεύδει. Ἀλλαχοῦ ἐπομένως δέον νὰ ζητηθoῦν τὰ αἰτία καὶ δὴ εἰς τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα, τὸ μηδαιῶς ἀναποκρινόμενον εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ παρόντος καὶ τοῦ προσεχοῦς μέλλοντος, τὸ μὴ προετοιμάζον τὴν πνευματικὴν ἡγεσίαν, ἣτις ἔμεινεν ἀνίκανος νὰ προῖδη τὰς ἀνάγκας τοῦ τόπου καὶ τὰς κοινωνικὰς μεταβολὰς καὶ μῆτε ἐπίσης προετοιμάζον τὴν πολιτικὴν ἡγεσίαν, ἐφ' ὅσον ἀκόμη ἀπουσιάζουν ἐκ τοῦ προγράμματος ἢ διδασκαλία καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν κοινωνικῶν μαθημάτων καὶ ἐφ' ὅσον εἰσέτι τὸ σχολεῖον δὲν μετεβλήθη ἰδιαιτέρως εἰς παλαίστραν παρασκευῆς τῶν πολιτικῶν ἡγετῶν, ὡς ἀλλαχοῦ διελάβομεν (1).

Ἡ λειψανδρία εἰς τὴν ἡγεσίαν ταύτην ἐπομένως, ἢ οἰκονομικὴ ἀνεπάρκεια τῆς χώρας, ἢ λόγφ τῆς κατοχῆς, τοῦ πολέμου καὶ τοῦ ἐμφυλίου σήμερον σπαραγμοῦ καταστροφῆ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τοῦ τόπου, ἢ συγκέντρωσις τοῦ χρήματος εἰς χεῖρας ὀλίγων, ἢ ἀδυναμία ἐπαρκoῦς ἐξαγωγῆς τῶν γεωργικῶν προϊόντων μας (σταφίδος, καπνοῦ κλπ), καθὼς καὶ ἡ αὐξήσις τῆς ἐκβιομηχανίσεως τοῦ τόπου—σημειωτέον ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις κατὰ τὸ 1930 ἐδιπλασιάσθησαν ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ 1920—ἢ ἔλλειψις συστηματικῆς ἀντιδράσεως ἐκ τε τῶν κάτω καὶ ἐκ τῶν ἄνω κατὰ τῆς φθοροποιoῦ δράσεως τοῦ τοιοῦτου κεφαλαίου, εἶναι σπουδαῖοι βεβαίως λόγοι τῆς ὑστερήσεως τῆς χώρας εἰς τὴν κοινωνικὴν δικαιοσύνην καὶ ὕλικὴν καὶ ἠθικὴν πρόοδον. Παρὰ τὰ οἰκονομικὰ ὅμως, ἄλλα

1. Βλ. Γ. Σακελλαρίου, Τὰ σημερινὰ προβλήματα τῆς ἐκπαιδεύσεως.

σοβαρώτερα, ἠθικὰ κυρίως αἰτία, μετὰ τὸν πόλεμον συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐξασθένεισιν καὶ εἰς τὴν ἐξάρθρωσιν τινῶν ἐκ τῶν λειτουργιῶν τοῦ κράτους. Τὰ αἰτία δὲ ταῦτα εἶναι ἢ ἀνεπάρκεια τοῦ πολιτικοῦ συστήματος τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους καὶ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ, ἐξ οὗ ἢ κρίσις τοῦ Κοινοβουλευτισμοῦ, ἢ ἐπικράτησις πλειστάκις ἀνηθικῶν καὶ ἀνικάνων ἢ ἐκμεταλλευτῶν εἰς τὰ κέντρα τῆς διοικήσεως, ἢ συγκεντρωτικὴ διοίκησις καὶ γραφειοκρατία, ἰδίᾳ δὲ ἢ ἀδυναμία τοῦ κράτους πρὸς πλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν τῶν μακρὰν τοῦ κέντρου περιφερειῶν, ἢ ἀπάρνησις, ἢ περιφρόνησις, τῶν ἱστορικῶν παραδόσεων τοῦ ἔθνους, τὸ ἀπροσπάτετον τῶν ἰδανικῶν, ἅτινα ἐνέπνευσαν τοὺς ἥρωας καὶ δημιουργοὺς τοῦ ἔθνους, ἢ ἀδράνεια τοῦ κράτους ἀπέναντι ξενικῶν ὑλιστικῶν διδασμάτων καὶ ἐκπαιδευτικῶν μεθόδων καὶ ἰδανικῶν, τὰ ὅποια ἐκηρύχθησαν καὶ τυραννικῶς ἐπεβλήθησαν ἀπὸ εἰκοσαετίας εἰς τὴν χώραν, ἢ ἄγνοια ἢ ἢ παραμέλησις τῶν διδασμάτων τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ Δικαίου ὑπὸ τῶν ἐντεταλμένων παρὰ τῆς Πολιτείας καὶ ὑπὸ τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν καὶ μελῶν αὐτῆς καὶ ἀντὶ τούτων ἢ ὑποδούλωσις ἢ ἐκμετάλλευσις τῶν μὲν ὑπὸ τῶν δέ, ἧτις εἶναι ἐπιγέννημα καὶ ἀπότοκος τῆς πρώτης. Εἰς τοὺς λόγους τούτους δεῖν νὰ προστεθῇ καὶ ἢ καθυστέρησις τοῦ κράτους εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν πολιτῶν καὶ δὴ τῶν ἐργατῶν, ἢ ἀνεπάρκεια τῆς κρατικῆς διοικήσεως, ὑστερούσης ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πρόνοιαν περὶ τῆς ὑγείας καὶ τῆς πολιτικῆς ἰδίᾳ ἐκπαιδεύσεως τῶν πολιτῶν μικρᾶς καὶ μεγάλης κοινωνίας καὶ εἰς τὴν ὀργανωμένην φιλανθρωπίαν καὶ προστασίαν τῶν ἀποτυγχανόντων ἐν τῇ κοινωνικῇ πάλῃ ἀτόμων.

Παρὰ τὰ ἀνωτέρω ἑλαττώματα τὸ Ἑλληνικὸν κράτος παρουσιάζει εἰς τὰς ἄλλας αὐτοῦ λειτουργίας ἀπαράμιλλον καὶ πρωτότυπον ἀκεραιότητα, εὐθυκρισίαν καὶ ἀξιόζηλον ἀμεροληπίαν περισσότερον ἢ τὰ πλεῖστα τῶν προηγμένων ἔθνων. Κατὰ ταῦτα ἐνέχει τὴν βάσιν πρὸς ἀνάπλασιν τῆς κοινωνίας καὶ βελτίωσιν καὶ πρόοδον αὐτῆς. Ἀντλοῦν δὲ ἐκ τοῦ μεγάλου ἐνδόξου παρελθόντος τῆς Ἑλλάδος δυνάμεις καὶ διδάγματα καὶ ὁμοιοῦν καὶ συνεργαζόμενον δύναται νὰ δώσῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα πάγκαλον ὑπόδειγμα νέας περιόδου πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀκμῆς.

6. Αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν διαφόρων κρατῶν καὶ ἡ τάσις πρὸς ἐπικοινωνίαν αὐτῶν.

Καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ σήμερον ὑφίστανται κράτη μεμονωμένα ἔχοντα κυριαρχίαν ἀπόλυτον ἀφ' ἑνὸς ἐπὶ ὠρισμένου ἐδάφους καὶ ὠρισμένων ὑπηκόων, ἱστορικῶς ἀπὸ πολλοῦ συνδεόμενα, καὶ ἀφ' ἑτέρου προερχόμενα εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς ἐγκατάστασιν ὠρισμένων σχέσεων οἰκονομικῶν, πολιτικῶν κλπ. μετ' ἄλλων κρατῶν. Τὰ κράτη ταῦτα ἐφ' ὅσον τὰ μέσα τῆς ἐπικοινωνίας ἦσαν πρωτόγονα ἢ πενιχρὰ ἔζων ἀπομεμονωμένα τῶν ἄλλων καὶ κατὰ κανόνα περιελάμβανον μόνον φυλὰς ὑπόπτως πρὸς γειτονικὰ κράτη ἐχούσας καὶ εἰς διαρκῆ σχεδὸν πόλεμον ἢ πρὸς παρασκευὴν πολέμου εὐρισκομένης μεταξὺ τῶν.

Παρὰ τὰ αὐτεξούσια, μεμονωμένα κράτη, ἀπὸ τῆς Ἀρχαϊκῆς καὶ Αἰτωλικῆς συμπολιτείας κυρίως, παρατηροῦνται ἐν τῇ ἱστορίᾳ κράτη ζήσαντα καὶ ζῶντα ἠνωμένα μετ' ἄλλων κρατῶν ὡς συμπολιτεῖαι, ὡς αἱ σημεριναὶ συμπολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Ἑλβετίας, αἱ διάφοροι συμπολιτεῖαι τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ἢ ἑνώσις τῶν σοσιαλιστικῶν ἐπικρατειῶν τῆς Ρωσίας, ἢ ἀρχαία Γερμανικὴ Ἀυτοκρατορία κ. ἄ.

Τὸ κοινὸν χαρακτηριστικὸν τῶν ἠνωμένων τούτων κρατῶν δὲν εἶναι μόνον ἡ αὐτοτέλεια ἐκάστου εἰς τὰς ἐσωτερικὰς αὐτοῦ σχέσεις, τὴν διοίκησιν καὶ τὸν πολιτικὸν βίον, ἀλλ' ἡ ἐκπροσώπησις αὐτοῦ ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων κρατῶν ὑπὸ κεντρικῆς κυβερνήσεως εἰς τὰς ἐξωτερικὰς τῆς ὅλης συμπολιτείας σχέσεις μετὰ τῶν ἄλλων μὴ ἠνωμένων κρατῶν. Ἡ κεντρικὴ αὕτη κυβερνήσις διατηρεῖ κοινὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις, ἔτι δὲ καὶ ἰδίαν ἀστυνομίαν συμπολιτειακὴν, δυναμένην παρὰ τὴν τοπικὴν ἀστυνομίαν νὰ ἐπεμβαίη εἰς καταδίωξιν ἐγκληματιῶν εἰς οἰονδήποτε ἄλλο συμπολιτειακὸν κράτος.

Παρὰ τὰ κοινὰ ταῦτα χαρακτηριστικὰ πλείσται διαφοραὶ ὑπάρχουσιν εἰς τὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντα τῶν μελῶν τῶν διαφόρων συμπολιτειῶν. Οὕτω διάφορον εἶναι τὸ σύνταγμα τῶν ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἀπὸ τὸ τῆς Ἑλβετίας, ἢ ἀπὸ τὸ τῶν πρώην ἠνωμένων βασιλείων τῆς Σουηδίας καὶ Νορβηγίας, ἢ καὶ ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἰδιότροπον ἔνωσιν τῶν διαφόρων κρατῶν τῆς Βρεταννικῆς Ἀυτοκρατορίας.

Τὰ κράτη ταῦτα ἠνώθησαν οὐχὶ κατόπιν πολέμων καὶ ὑποταγῆς τῶν μὲν ὑπὸ τῶν δέ, ὡς ἐν τῷ ἀρχαίῳ κόσμῳ συνήθως ἐγένετο, ἀλλὰ κατόπιν πιέσεως τῆς κοινῆς γνώμης πρὸς συνένωσιν, πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῶν ἀπὸ ἄλλων κρατῶν, τὰ ὅποια ἐπεβουλεύοντο τὴν ἀκεραιότητά των, καὶ πρὸς πρόοδον καὶ ἰσχυρὴν οἰκονομικὴν ἐν τῷ κοινῷ συνδέσμῳ των, διετήρησαν δὲ ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς ἐνώσεως τῶν πλείστην αὐτοτέλειαν καὶ δικαιώματα, βραδύτερον ὁμοῦ ἠνώθησαν περισσότερον, πεισθέντα πρὸς τοῦτο ἐκ τῶν εὐνοϊκῶν ἀποτελεσμάτων καὶ τῆς πείρας τῆς ἐνώσεως των.

Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν καὶ ὁ Ὄργανισμὸς τῶν ἠνωμένων Ἐθνῶν. Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν, μετὰ τὸν 1ον μέγαν πόλεμον ἰδρυθεῖσα, ὑπῆρξε τὸ πρῶτον βῆμα καὶ ἡ πρώτη ἐλπίς τῆς τοιαύτης ἐνώσεως. Αὕτη κοινῶς πιστεύεται ὅτι ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς ἀπὸ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιών, ἰδρυθεῖσα τῇ εἰσηγήσει τοῦ προέδρου τῶν ἠν. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς Οὐίλσον. Καὶ ὁμοῦ ἡ ἱστορικὴ ἀρχὴ εἶναι παλαιότερα, ἀναγομένη εἰς τοὺς χρόνους τῆς Δελφικῆς εὐκλείας, τῶν ἀμφικτιονιῶν καὶ τοῦ περικλύτου κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων, ὅπότε οἱ Δελφοὶ δὲν διέφερον κατ' οὐσίαν καὶ κατ' ἀρχὴν τῆς Γενεύης ἢ τοῦ Λέικ Σαξέξ. Ἀλλ' ἡ ἀφετηρία αὕτη παρὰ τῶν ἱστορικῶν καὶ κοινωνιολόγων συνήθως παραγνωρίζεται καὶ κηρύσσεται ὡς ἀρχὴ ταύτης ὁ μεσαίων. Ἀπὸ τοῦ μεσαίωτος δηλαδὴ κατ' αὐτοὺς διὰ τῆς περισσοτέρας ἐμπορικῆς ἐπικοινωνίας τῶν διαφόρων ἐθνῶν οἱ ἔμποροι εἰς ἕκαστον τῶν κρατῶν τούτων ἐπέβαλον τὴν συνεννόησιν τῶν διαφόρων κυβερνήσεων πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῶν καὶ τῶν ἐμπορευμάτων των, ἀκόμη καὶ ἐν περιπτώσει κηρύξεως πολέμου. Τοιοῦτοτρόπως ἐγένετο ἀποδεκτὸς διεθνῶς εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ναυτικὸς κώδιξ δι' ὅλα τὰ ἔθνη. Βραδύτερον σχέσεις ἐμπορικαὶ ἀνεπτύχθησαν μετὰ τῶν διαφόρων κρατῶν, καὶ μέσα συγκοινωνίας καὶ ἔργα ἐγένοντο σημασίας διεθνούς, τὰ ὅποια ἐπήνεγκαν τὴν γέννησιν διεθνούς δικαίου καὶ νομοθεσίας, ὡς ἡ διεθνοποίησις σιδηροδρόμων, αἱ διορύξεις τῶν ἰσθμῶν τοῦ Σουέξ, τοῦ Παναμᾶ, τῆς Κορίνθου, ἡ τοποθέτησις καλωδίων τηλεγραφικῶν, ἡ χρῆσις ἑναερίου τηλεγραφίας καὶ ἡ ἴδρυσις διεθνῶν ἰνστιτούτων πρὸς διευκόλυνσιν θαλασσίων ἐπιχειρήσεων κλπ.

Παραλλήλως πρὸς τὰ ἀνωτέρω σύλλογοι ἐπιστημονικοὶ καὶ ἑταιρεῖαι ἰδρύθησαν ἐκ μελῶν παντὸς ἔθνους πρὸς πρόοδον τῶν ἐπιστημῶν, πρὸς ἐνθάρρυνσιν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν καὶ ᾤθησιν εἰς νέας ἀνακαλύψεις, πρὸς διενέργειαν διεθνῶν ἐπιστημονικῶν ἀποστολῶν κτλ.

Ὡσαύτως βαθμηδὸν ἐξησφαλίσθησαν τὰ βιομηχανικά, συγγραφικὰ καὶ τεχνικὰ δικαιώματα τῶν συγγραφέων καὶ τεχνιτῶν καὶ διεθνεῖς ὁργανώσεις

ιδρύθησαν πρὸς ἠθικὴν προφύλαξιν ἢ ἀπελευθέρωσιν δούλων λαῶν, πρὸς προστασίαν τῆς παιδικῆς ἡλικίας καὶ τῶν γυναικῶν καὶ ἀπαγόρευσιν ἀνθυγιεινῶν ἐργασιῶν, πρὸς ταχυδρομικὴν ἔνωσιν κλπ. Πᾶσαι αἱ ὀργανώσεις αὗται ὑπῆρξαν οἱ πρόδρομοι, οἱ προοδοποιήσαντες τὸ ἔργον τῆς ιδρύσεως τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν (ἢ κάλλιον κρατῶν), κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1ου μεγάλου πολέμου, ὀργανώσεως διαρκοῦς, ἐνσαρκούσης τοὺς πόθους καὶ τὰς ἐπιδιώξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, πρὸς προστασίαν τῶν παντὸς εἶδους ἐργατῶν, δι' ιδρύσεως τοῦ διεθνοῦς γραφείου ἐργασίας καὶ κατὰ περιόδους συνόδου ἐπὶ τὸ αὐτὸ τῶν μελῶν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν πρὸς λύσιν διεθνοῦς φύσεως ἢ ἀφορώντων εἰς ὠρισμένα ἔθνη προβλημάτων.

Ἐκ τῆς ὀργανώσεως ταύτης προέκυψαν συμφωνίαι καὶ διαρρυθμίσεις πολιτικαί, οικονομικαί, εκπαιδευτικαί, ἠθικαί κλπ. μεταξὺ τῶν διαφόρων ἔθνῶν, αἵτινες ὑπογράφονται ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν ἐδέσμευον αὐτὰ καὶ ἤγον εἰς ἐνεργείας οὐχὶ ἀτομικοῦ, ἀλλὰ γενικοῦ διαφέροντος. Πνεῦμα ὑπερκρατικόν, πνεῦμα γενικώτερον μὲ βάσεις διεθνοῦς ἠθικῆς, μὲ συνείδησιν πολιτικὴν διεθνῆ ἐσχηματίσθη καὶ ὄλονεν ἐνισχύθη, πνεῦμα τὸ ὁποῖον συνέτεινεν εἰς περισσοτέραν προσπέλασιν, γνωριμίαν καὶ συνεργασίαν τῶν διαφόρων μέχρι τῆς χθὲς χωρισμένων κρατῶν, εἰς βαθμιαίαν διάρρηξιν τῶν συνόρων, εἰς ἀντίληψιν τῆς κοινῆς πλέον ἀνάγκης πρὸς στενωτέραν ἐπαφὴν τῶν κρατῶν, ἀλληλεγγύην καὶ βοήθειαν δυστυχοῦντων ἢ εἰς ἀνάγκας εὗρισκομένων μελῶν τῆς Κοινωνίας, εἰς πρόληψιν τῶν πολέμων καὶ εἰρηνικὴν λύσιν ἀναφυσμένων μεταξὺ τῶν μελῶν—κρατῶν διαφορῶν.

Ἄλλ' ἢ πλήρης ἐπιτυχία τῶν ἀγαθῶν τούτων, ἢ ἐπικράτησις τῆς δικαιοσύνης μεταξὺ τῶν κρατῶν καὶ ἡ συμβιβαστικὴ ἔνωσις τῶν συγκρουομένων συμφερόντων, προσέκοπτεν εἰς δυσυπέροβλητα ἔμπόδια.

Τὰ ἔμπόδια ταῦτα προήρχοντο τὸ μὲν ἐκ τῆς ἀσθενείας τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ἠθικὴν θέλησίν της καὶ τὸ δίκαιον εἰς παρεκτροπόμενα μέλη της, τὸ δὲ ἐκ τῆς συγκρούσεως πλήθους συμφερόντων τῶν διαφόρων λαῶν, ἰδίᾳ τῆς Εὐρώπης καὶ δὴ τῆς Βαλκανικῆς, συγκρούσεως, ἣτις δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἐφ' ὅσον τὰ κράτη ταῦτα καταπνίγοντα τὴν φιλαυτίαν ἢ ἐγωπάθειάν των ἠνοῦντο, ἢ συνεδυάζοντο μεταξὺ των, εἴτε εἰς μίαν βαλκανικὴν ὁμοσπονδίαν, εἴτε εὐρύτερον εἰς εὐρωπαϊκὴν συμπολιτείαν. Ἐν ὅμως τῶν μεγαλύτερων ἐμποδίων ἦτο ἡ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν ἀρξαμένη ἀδικία εἰς βάρος τῆς ἠττηθείσης τότε Γερμανίας καὶ ἄλλων ἔθνῶν καὶ ἡ μονόπλευρος σύνθεσις τῶν μελῶν τῆς Κοινωνίας.

Τὰ αἷτια ταῦτα ὑπηγόρευον τὴν λήψιν μέτρων κατ' ἀμφοτέρας τὰς διευθύνσεις πρὸς ταχύτεραν ἐνίσχυσιν τῆς Κοινωνίας. Ὁ περιορισμὸς τῶν ἐξοπλισμῶν, ἡ οικονομικὴ βοήθεια κρατῶν ἐπὶ τῷ ὄρω εἰρηνικῆς λύσεως τῶν διαφορῶν των καὶ οὐχὶ διὰ πολέμου, ὁ διαφωτισμὸς τῆς κοινῆς γνώμης, διὰ διεθνῶν ὀργανώσεων, διὰ διαλέξεων, διὰ τοῦ τύπου, πρὸ παντὸς δὲ διὰ τοῦ σχολείου, περὶ τοῦ ἀδυνάτου σήμερον τῆς βιώσεως καὶ προόδου ἐνὸς κράτους μεμονωμένως ζῶντος, καὶ τῆς ἀνάγκης πρὸς ἔνωσιν ἐν τῇ Βαλκανικῇ τῶν Βαλκανικῶν πρῶτον λαῶν καὶ εἶτα τῶν τῆς Εὐρώπης, ἦσαν καὶ τὰ κύρια μέσα πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ πολέμου. Ἐκ παραλλήλου δὲ ἄλλα μέσα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἦσαν καὶ κατανόησις ὑπὸ παντὸς μέλους τῆς Κοινωνίας, τὸ ὁποῖον καίπερ καταδικάσαν τὸν πόλεμον, εἰς τοῦτον ἤθελε προστρέξει πρὸς εὐρεσιν τοῦ δικαίου του, ὅτι ἀνέμενεν αὐτὸ ὁ οικονομικὸς ἀποκλεισμὸς ὑπὸ πάντων τῶν ἄλλων μελῶν, ἢ ἀποδιώξις τῶν ἀντιπροσώπων του ἐκ τῆς Κ.Τ.Ε. καὶ ἢ ἐν ὀνόματι τῆς Κ. Τ. Ε. κατάσχεσις τῶν εἰς τὸ ἔξωτερικὸν ἐμπορευμάτων αὐτοῦ. Πλὴν ταῦτα ἠδύναντο νὰ ἐπιτευχθῶσι μόνον διὰ διεθνοῦς στρατοῦ, ναυτικοῦ

καὶ ἀεροπορίας εἰς χεῖρας τῆς Κ. τῶν Ἐθνῶν εὐρισκομένων, ὡς ὄργάνου πρὸς ἐπιβολὴν τῆς εἰρήνης. Ἐκ τρίτου συντελεστικὸν μέσον ἦτο ἡ ἐπαύξεις τῶν οἰκονομικῶν, δικαστικῶν καὶ πνευματικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν διαφόρων χωρῶν. Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πνευματικῶν τούτων σχέσεων καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐνώσεως τῶν κρατῶν τὰ μέγιστα ἠδύνατο νὰ συμβάλῃ ἡ ἐπέκτασις τῶν ἄλλοτε ἰδρυθέντων εἰς τὰς διαφόρους πολιτείας συλλόγων διὰ τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν καὶ τῶν εἰς πλείστα Πανεπιστήμια λειτουργουσῶν πανεπιστημιακῶν ὁμάδων, ἡ ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Κ. Τ. Ε. ἐν τοῖς σχολείοις ἐμφύσησις τοῦ πνεύματος τῆς εἰρήνης (1), τῆς πίστεως εἰς μίαν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν καὶ ἀδελφότητα, τῆς συνειδήσεως ὅτι παρὰ τὴν ἐθνικότητά των, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ ἠρνοῦντο, παρὰ τὴν θρησκείαν των, τὴν ὁποίαν οὐδαμῶς θὰ περιεφρόνουν, ἰδιαίτατα δὲ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, ἕκαστος πολίτης εἶναι πρὸ παντὸς ἄνθρωπος, προσωπικότης, ἀδελφός, συνεργάτης, μέλος τῆς μεγάλης ἀνθρωπίνης κοινωνίας.

Ατυχῶς ἡ ἀδυναμία τῆς ἐπιβολῆς τῶν ἀποφάσεων τῆς Κ. Τ. Ε. κατὰ παντὸς δυστροποῦντος μέλους ἐπήνεγκε τὴν κατ' οὐσίαν διάλυσιν αὐτῆς διὰ τῆς ἀποχωρήσεως ἀπ' αὐτῆς πρῶτον μὲν τῆς Ἰαπωνίας, εἶτα δὲ τῆς Γερμανίας καὶ τῶν ἄλλων ὀλοκληρωτικῶν κρατῶν. Οὕτως αἱ διαφοραὶ τῶν ἔθνῶν ἀφείθησαν νὰ λυθῶσι διὰ τοῦ τρομεροῦ δευτέρου μεγάλου πολέμου, ἐκ τῶν ἀχνιζόντων ἐρειπίων τοῦ ὁποίου προσέκυψεν ὁ Ὄργανισμὸς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (Ο. Η. Ε.) μὲ περισσοτέραν ἰσχὺν καὶ ἐπιβολὴν τοῦ Δικαίου κατὰ τῶν τυραννούντων τὰ μικρὰ ἔθνη ἢ δυστροποῦντων νὰ ἐπιτελέσωσι τὰ κοινῶς ὑπὲρ τοῦ γενικοῦ καλοῦ τῆς ἀνθρωπότητος ἀποφασισθέντα.

2. Καταστατικὸς χάρτης τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν.

Ὁ Ο. Η. Ε. διοικούμενος ἐπὶ τῇ βάσει ἰδίου Καταστατικοῦ Χάρτου ἐξ 70 ἀρθρῶν σκοπὸν προτίθεται :

Τὴν διάσωσιν τῶν ἐπερχομένων γενεῶν ἀπὸ τῆς μάστιγος τοῦ πολέμου, τὴν διακήρυξιν τῆς πίστεως εἰς τὰ θεμελιώδη δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, εἰς τὴν ἰσότητα τῶν δικαιωμάτων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ ἔθνῶν μεγάλων καὶ μικρῶν. Τὸν καθορισμὸν ὄρων ὑφ' οἷς ἡ δικαιοσύνη καὶ ὁ σεβασμὸς πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις αἵτινες πηγάζουν ἐκ τῶν συνθηκῶν τοῦ διεθνοῦς δικαίου θὰ δύνανται νὰ τηρηθῶσι καὶ εὐνοηθῇ ἡ κοινωνικὴ πρόοδος καὶ ἡ βελτίωσις τοῦ ἐπιπέδου τῆς ζωῆς.

Ταῦτα πάντα ἐπιδιώκονται :

Δι' ἀμοιβαίας ἀνοχῆς καὶ εἰρηνικῆς ζωῆς καὶ καλῆς γειτονίας τῶν μελῶν. Δι' ἐνώσεως τῶν δυνάμεων των πρὸς διατήρησιν τῆς διεθνοῦς εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας. Δι' ἀναπτύξεως φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν ἔθνῶν, βασιζομένων ἐπὶ τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος τῶν δικαιωμάτων καὶ τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν, καὶ λήψεως ἄλλων καταλλήλων μέτρων πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς παγκοσμίου εἰρήνης. Δι' ἐξασφαλίσεως καὶ παραδοχῆς ἀρχῶν καὶ καθιερώσεως μεθόδων ὅπως ἡ ἔνοπλος βία μὴ χρησιμοποιῆται εἰμὴ ἐν τῷ κοινῷ συμφέροντι. Διὰ χρησιμοποίησεως διεθνοῦς μηχανισμοῦ διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς προόδου ἀπάντων τῶν λαῶν συνεργαζομένων εἰς πάντα τὰ προβλήματα οἰκονομικῆς, κοινωνικῆς, ἐκπολιτιστικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς φύσεως. Διὰ προαγωγῆς καὶ ἐνισχύσεως τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, αἱ τὰς θεμελιώδεις ἐλευθερίας διὰ πάντας ἄνευ διακρίσεως φυλῆς, φύλου,

1. Πρβλ. καὶ Μ. Βολονάκη, Ἡ ἀγωγή τοῦ Πολίτου ἐκδ. Γ' σελ. 485.

γλώσσης ἢ θρησκείας, καθισταμένου οὕτω τοῦ Ο.Η.Ε. κέντρου ἑναρμονίσεως τῆς δράσεως τῶν ἐθνῶν πρὸς ἐπίτευξιν τῶν κοινῶν τούτων σκοπῶν.—

Ὡς κύρια ὄργανα τοῦ Ο. Η. Ε. ὑπάρχουσι 1) ἡ Γενικὴ Συνέλευσις. 2) Τὸ Συμβούλιον Ἀσφαλείας, ἀποσκοποῦν εἰς τὴν δι' ἐνόπλων δυνάμεων, τιθεμένων παρὰ πάντων τῶν μελῶν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ, πρόληψιν, δι' ἐξαναγκασμοῦ, τῆς διαταράξεως τῆς εἰρήνης. 3) Τὸ Οἰκονομικὸν καὶ Κοινωνικὸν Συμβούλιον, ἐπιμελούμενον τὴν λύσιν προβλημάτων οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν, ὑγιεινῆς καὶ διεθνούς πνευματικῆς καὶ ἐκπαιδευτικῆς συνεργασίας. 4) Τὸ Συμβούλιον Κηδεμονίας, μεριμνῶν διὰ τὴν διοίκησιν, ἐποπτεῖαν καὶ προαγωγὴν χωρῶν, αἱ ὁποῖαι τίθενται ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῶν μελῶν—κρατῶν, κατόπιν κοινῆς συμφωνίας. 5) Τὸ Διεθνὲς Δικαστήριον, ὅπερ εἶναι τὸ δικαστικὸν ὄργανον, δικάζον διαφορὰς, ἀναφνομένας μεταξὺ τῶν μελῶν. 6) Ἡ Γραμματεία, ἣτις ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως, ἔχοντος θέσιν Προέδρου καὶ ἀνωτάτου διοικητικοῦ ὑπαλλήλου τοῦ Ὄργανισμοῦ, μετέχοντος πασῶν τῶν συνεδριάσεων τῶν ἀνωτέρω ὀργάνων καὶ ἐκτελοῦντος πάντα τὰ εἰς αὐτὸν ἀνατιθέμενα ὑπὸ τούτων καθήκοντα. Παρὰ τὰ 6 ταῦτα ὄργανα ὑπάρχουσι παρὰ τῷ Ο. Η. Ε. καὶ ἄλλα ἐπικουρικά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Τίς ἡ διαφορὰ μεταξὺ κοινωνίας, κοινότητος καὶ κράτους ;
2. Ἦτο ἡ Ἑλλάς τῷ 1821—1828 κράτος ;
3. Ἔχει τὸ κράτος δικαίωμα νὰ ἀκυρῶνῃ ἢ νὰ μὴ ἐκτελῇ δικαστικὰς ἀποφάσεις ;
4. Εἰς τί ἡ κοινωνιολογία δύναται νὰ ὠφελήσῃ τὸν πολίτευόμενον ;
5. Λειτουργοῦσι καλῶς παρ' ἡμῖν αἱ Κρατικαὶ λειτουργίαι ; Ἄν ὄχι, τί δέον γενέσθαι ;
6. Εἶναι οἱ Δημόσιοι ὑπάλληλοι Κράτος ;
7. Πιστεύεις εἰς τὸ δόγμα τῆς «πάλης τῶν τάξεων ;»
8. Πού βαδίζει ὁ κόσμος ; Πρὸς ἑνωσιν ἢ πρὸς διάσπασιν ; Διατί ;
9. Ποῖα τὰ καθήκοντα τοῦ λαοῦ ἔναντι τῶν ἀρχόντων πρὸς ἀποφυγὴν καταχρήσεων ἐκ μέρους τούτων ;
10. Πῶς ἡ Κοινωνιολογία δύναται νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν κατάπαυσιν τῶν πολέμων ;
11. Εἶναι δυνατόν λαός τις νὰ ζῆσῃ ἄνευ κυβερνητικῆς ὀργανώσεως ;
12. Διατί αἱ ἀπλούστεραι κοινωνίαι εἶχον μικρὰν ἀνάγκην κυβερνήσεως ;
13. Κατὰ τί διαφέρει ἡ δημοκρατία ἐν θεωρίᾳ τῆς δημοκρατίας ἐν τῇ πράξει ;
14. Συζητήσατε τὴν φράσιν : «ὄπου πολυνομία ἐκεῖ καὶ κακονομία».
15. Τίς ἡ σχέσις τῶν ταχειῶν κοινωνικῶν μεταβολῶν, αἵτινες ἐπισυμβαίνουσι σήμερον, πρὸς τὴν ἀνάγκην κυβερνητικῆς παρεμβάσεως ;
16. Ποῖον τὸ ἔργον τῆς Ὄργανώσεως τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν ;
17. Πῶς τὸ σχολεῖον δύναται νὰ βοηθήσῃ τὸ ἔργον τῆς Ο.Η.Ε.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Lowie, R. H. — The Origin of the State. Brace and Co 1927.
2. Marriot, Sir John A. R. — Dictatorship and Democracy Oxford Clarendon Press 1935.
3. Mac Iver, R. M. The modern State. Oxford Clarendon Press 1935.
3. Ogburn and Nimcoff — Sociology Houghton Mifflin Co. New York.
5. Wilson W. The State.
6. Πλάτωνος — Πολιτεία, Νόμοι.
7. Παναγιωτίδου Γ. — Αἱ ἠθικαὶ βάσεις τῆς Πολιτείας. 1933.
8. Βεζανή Δ. — Γενικὴ Πολιτειολογία.